

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΛ

Κείμενο 1

[Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος]

Το κείμενο είναι διασκευασμένο απόσπασμα από το βιβλίο του καθηγητή Γλωσσολογίας στο τμήμα Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών Αργύρη Αρχάκη «Γλωσσική Διδασκαλία και Σύσταση των Κειμένων». (εκδ. Πατάκης, 2009).

Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος είναι δύο ισότιμες, αλλά λειτουργικά διαφορετικές, μορφές λόγου, που εξυπηρετούν διαφορετικές επικοινωνιακές ανάγκες. Οι διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου σε γενικές γραμμές οφείλονται στις διαφορετικές συνθήκες παραγωγής τους.[...]

Ο προφορικός είναι κυρίως λόγος απροσχεδίαστος, επειδή, πολύ συχνά διαμορφώνεται τη στιγμή που εκφωνείται υπό την πίεση του χρόνου και του ακροατή. Γι' αυτό τον λόγο εμφανίζει συχνά συντακτικά ατελείς και ανολοκλήρωτες προτάσεις. Αντίθετα, ο γραπτός λόγος είναι κυρίως λόγος προσχεδιασμένος, αφού ο συγγραφέας του έχει συνήθως μεγαλύτερη άνεση χρόνου, ώστε από πριν να σκεφτεί και να οργανώσει το γραπτό του, να το ελέγξει, να το διορθώσει και, αν χρειαστεί, να το ξαναγράψει. Γι' αυτό ο γραπτός λόγος εμφανίζει συνήθως ολοκληρωμένες συντακτικά προτάσεις.

Μια άλλη διαφορά μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου εντοπίζεται στη δυνατότητα επαφής μεταξύ πομπού και δέκτη. Στον προφορικό συνομιλιακό λόγο το κείμενο, την ίδια στιγμή που παράγεται από τον πομπό, προσλαμβάνεται από τον δέκτη, ο οποίος συχνά είναι παρών στον ίδιο χώρο, ενώ σε αντίθετη περίπτωση μπορεί να υπάρχει ακουστική και οπτική επαφή μαζί του, όπως στις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις ή στη ζωντανή επικοινωνία μέσω σύνδεσης. Σε κάθε περίπτωση, ο δέκτης έχει τη δυνατότητα να απαντήσει ή να αντιδράσει στα λεγόμενα του συνομιλητή του. Αντίθετα, στον γραπτό λόγο ο συγγραφέας δεν έχει άμεση επαφή με τους αναγνώστες του, απευθύνεται σε δέκτες απόντες, οι οποίοι θα προσλάβουν το κείμενό του ύστερα από κάποιο χρονικό διάστημα και μόνο τότε θα μπορούν να αντιδράσουν στα γραφόμενά του.

Η μέχρι τώρα συζήτηση για τα λειτουργικά και γλωσσικά γνωρίσματα του προφορικού και του γραπτού λόγου αποτυπώνει περισσότερο τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Δεν πρέπει όμως να διαφεύγει της προσοχής μας ότι ορισμένες φορές τα χαρακτηριστικά αυτά συναντώνται αναμειγμένα κατά την προφορική ή γραπτή παραγωγή διαφόρων ειδών λόγου. Έτσι, π.χ. μια διάλεξη, αν και εκφέρεται προφορικά,

βασίζεται σε προσχεδιασμένο και συνήθως αναλυτικό κείμενο, ενώ η επαφή του ομιλητή με τους αποδέκτες του είναι περιορισμένη και έμμεση. Αντίθετα, το κείμενο μιας επιστολής σε φιλικό πρόσωπο μπορεί να μην είναι σε μεγάλο βαθμό προσχεδιασμένο, να περιέχει γνωστά θέματα και επιπλέον πολλές εκφράσεις του προφορικού λόγου («και που λες», «να σου πω», «άκου να δεις»). Κατά συνέπεια οι δύο μορφές λόγου είναι προτιμότερο να μην προσεγγίζονται μονοδιάστατα αλλά πολυδιάστατα.

Κείμενο 2

Η Αγγέλικα (απόσπασμα)

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το διήγημα του Αργύρη Εφταλιώτη «Η Αγγέλικα», Νησιώτικες Ιστορίες, Εκδοτικός Οίκος Φέξη, Αθήνα, 1911.

Έγινε μεγάλη ταραχή σαν πρωτοφάνηκε στο χωριό η Αγγέλικα. Συνηθισμένος ο κόσμος από τις ντροπαλές και συμμαζεμένες χωριατοπούλες, βλέπει άξαφνα μέσα στο χωριό μια κοπέλα, που τους φάνηκε σα θεά. Πρώτο, που ήταν κάτασπρη σα να μην την είδε ήλιος ποτές, δεύτερο, πρόσχαρη, γελαζόμενη και ζωηρή, που τους τρέλαινε σα γελούσε και τους έδειχτε τα μεγάλα της τα δόντια. Τρίτο, που δε φορούσε χωριάτικα, μόνο της χώρας φορέματα. Μα τι πρώτο, και τι δεύτερο, και τι δέκατο. Ήτανε να τηνε βλέπεις και να μη χορταίνεις.

Επανάσταση έφερε στο χωριό η Αγγέλικα. Οι καλοί χωριανοί δεν το λογάριζαν τέτοιο κακό. Ο σκοπός τους ήταν αθώος. Αυτοί ζητούσανε μια καλή δασκάλισσα, να μάθει τα κορίτσια τους γράμματα. Γράφουνε λοιπό στη χώρα, και σε λιγάκι έρχεται η Αγγέλικα. [...]

Μήτε δω δε σταμάτησε το κακό. Η Αγγέλικα, καθώς είπαμε, ήτανε ζωηρή και μιλητικά. Άρχισε λοιπό σιγά σιγά να ψαλιδίζει και της χωριατοπούλας η γλώσσα, κι ας ήταν και κανένας ξένος μπροστά της. Καμιά φορά έλεγε και κατιτίς αδιάντροπο του πατέρα της. Οι προεστοί κι οι εφόροι ήταν καλοί πατριώτες κι ήθελαν την πρόοδο του χωριού. Η νοικοκυροσύνη τους όμως ήταν κι από τον πατριωτισμό μεγαλύτερη, και κάθε φορά που έπαιζαν τα κομπολόγια τους στο καφενεδάκι τους συλλογιούνταν πώς να τη συμμαζέψουνε λιγάκι αυτήν τη δασκάλισσα.

Να τη διώξουνε δεν ταίριαζε. Μια δασκάλισσα έπρεπε νάχουν. Ποιος ξέρει αν δεν τους ήρχουνταν και χειρότερη.

—Εγώ τονε βρήκα τον τρόπο, τους λέει μια μέρα ένας τους – Σπανό τον έλεγαν, αν και δεν ήτανε σπανός. Να την παντρέψουμε τη δασκάλισσα. Θα νοικοκυρευτεί και θα συχάσει κι αυτή και μεις.

—Πού να την παντρέψεις! Δεν άκουσες τι έλεγε τις προάλλες, της κόρης μου, πως είναι ντροπής να την παντρεύουν οι γονιοί της και να μη διαλέγει απατή της το παλικάρι της!

—Άι, την αφήνουμε λοιπόν και τον εδιαλέγει απατή της. Λίγο τερτίπι κι έγινε η δουλειά. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 35)

1^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Για ποιους λόγους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου 1, οι δύο μορφές του λόγου, ο προφορικός και ο γραπτός, πρέπει να προσεγγίζονται πολυδιάστατα; Να απαντήσεις σε 40-50 λέξεις.

Μονάδες 10

2^ο υποερώτημα (μονάδες 10)

Στη 2^η παράγραφο του Κειμένου 1 ο συγγραφέας επιλέγει ως τρόπο πειθούς την επίκληση στη λογική. Δικαιολόγησε την παραπάνω θέση με δύο αναφορές σε λογικές σκέψεις που παραθέτει.

Μονάδες 10

3^ο υποερώτημα (μονάδες 15)

Να εντοπίσεις τις λέξεις που επαναλαμβάνονται στην 1^η παράγραφο του Κειμένου 1. (μονάδες 5) Ποια πρόθεση, κατά τη γνώμη σου, υπηρετεί η επανάληψή τους; (μονάδες 5) Να μετασχηματίσεις την παράγραφο, ώστε να μην υπάρχουν πλέον αυτές οι επαναλήψεις. (μονάδες 5)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις (σε 120-150 λέξεις) την αντίδραση των χωρικών μετά την έλευση της Αγγέλικας και την αναδίπλωση των πτυχών του χαρακτήρα της (μονάδες 10) και να εκφράσεις τη συμφωνία ή τη διαφωνία σου με την επιθυμία των προεστών να την παντρέψουν (μονάδες 5).

Μονάδες 15